

Elizabeth Gilbert

VELIKA
ČAROLIJA

KREATIVAN ŽIVOT BEZ STRAHA

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Elizabeth Gilbert

BIG MAGIC

Copyright © 2015, Elizabeth Gilbert

All rights reserved

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

FSC

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

VELIKA ČAROLIJA

Sadržaj

Hrabrost.	9
Očaranost.	39
Dozvola	97
Istrajnost	161
Poverenje	225
Blaženstvo.	297
Zaključak	305
Izjave zahvalnosti	307
O autorki	309

Hrabrost

Skriveno blago

Nekada davno bio jedan čovek po imenu Džek Gilbert s kojim, na svoju žalost, nisam u srodstvu. Džek Gilbert je bio veliki pesnik ali ne brinite ako nikad niste čuli za njega. Niste vi krivi. Nikada nije mnogo mario za to da bude poznat. Međutim, ja sam znala za njega i veoma ga volela s učitve udaljenosti, pa mi dozvolite da vam pričam o njemu.

Džek Gilbert je rođen 1925. godine u Pitsburgu i odrastao je usred dima, buke i industrije toga grada. Kao mladić, radio je u fabrikama i čeličanama, ali ga je veoma rano privuklo pisanje poezije. Bez oklevanja mu se predao. Postao je pesnik onako kako drugi muškarci postaju monasi: kroz molitvenu praksu, kroz čin ljubavi, kroz trajnu posvećenost potrazi za milošću i izvanrednošću. Mislim da je ovo verovatno dosta dobar način

da se postane pesnik. Zapravo da se postane šta god je kome priraslo za srce i što daje smisao ličnom životu.

Džek je mogao da bude poznat, ali to ga nije zanimalo. Posedovao je talenat i harizmu potrebne za slavu, međutim ne i interesovanje. Njegova prva zbirka, objavljena 1962, osvojila je prestižnu nagradu Jejla za mlade pesnike i bila je nominovana za Pulicerovu nagradu. Ne samo da je pridobio publiku, nego i kritičare, što je i te kakav podvig za pesnika u modernom svetu. Nešto u vezi s njim privlačilo je i očaravalo ljude. Bio je zgodan, strastven, seksi, sjajan na sceni. Bio je magnet za žene i idol muškarcima. Slikao se za *Vog*, sav divan i romantičan. Ljudi su ludeli za njim. Mogao je da bude rok zvezda.

Umesto toga, on je nestao. Nije želeo da ga ta zbrka poremeti. Kasnije u životu izjavio je da je slava za njega dosadna – ne zato što je nemoralna ili što ga je kvarila već jednostavno zato što se ponavlja jedno te isto svakog dana. Bio je u potrazi za nečim bogatijim, slojevitijim, raznovrsnijim. Stoga se povukao. Otišao je u Evropu i tamo ostao dvadeset godina. Neko vreme je živio u Italiji, nakratko u Danskoj, ali najviše vremena proveo je u pastirskoj kolibi na planinskom vrhu u Grčkoj. Tamo je promišljao o večnim misterijama, posmatrao kako se svetlost menja i pisao pesme u osami. Imao je ljubavne pustolovine, prepreke, pobede. Bio je srećan. Nekako se snalazio, tu i tamo zarađivao. Nije mu mnogo trebalo. Dopustio je da mu ime bude zaboravljeno.

Nakon dve decenije, Džek Gilbert se ponovo pojavio i objavio još jednu zbirku pesama. Književni svet se ponovo zaljubio u njega. Opet je mogao da postane slavan. Opet je nestao – ovog puta na deceniju. To će uvek biti njegov šablon: izolacija za kojom sledi objavljivanje nečeg uzvišenog, zatim još izolacije. Bio je poput retke vrste orhideje između čija dva cvetanja bi proteklo mnogo godina. Nikada se nije ni najmanje reklamirao. (U jednom od tek nekoliko intervjuua koje je ikada dao, Gilberta su pitali šta misli o tome kako je otuđenost od književnog sveta uticala na njegovu karijeru. Nasmejao se i rekao: „Pretpostavljam da je bila pogubna po nju.“)

Jedini razlog zbog kog sam čula za Džeka Gilberta jeste taj da se kasnije u životu vratio u Ameriku i, iz pobuda koje nikada neću saznati, prihvatio privremeni posao predavača na katedri za kreativno pisanje na Univerzitetu Tenesija u Noksvilu. Naredne, 2005. godine desilo se da sam ja prihvatila isti taj posao. (Na fakultetu su u šali tu poziciju prozvali „Gilbertova katedra“.) U svom kabinetu zatekla sam knjige Džeka Gilberta – kabinetu koji je nekad bio njegov. Imala sam utisak da se u prostoriji još osećalo njegovo prisustvo. Pročitala sam njegove pesme i bila zapanjena njihovom veličanstvenošću i time koliko me je njegovo pisanje podsećalo na Vitmena. („Ukoliko se opiremo zadovoljstvu,“ napisao je, „moramo biti dovoljno tvrdoglavi da prihvatimo sopstvenu radost u nemilosrdnoj pećnici ovog sveta.“) Delili smo isto prezime, radili smo isti posao, nastanjivali smo

isti kabinet, predavali smo mnogim istim studentima, a sada sam bila i zaljubljena u njegove reči; prirodno, mnogo sam se zainteresovala za njega. Raspitivala sam se: Ko je Džek Gilbert?

Studenti su mi rekli da je on najneobičniji čovek kog su u životu sreli. Činilo se da i nije baš s ovoga sveta, govorili su. Kao da je živeo u stanju neprekidne zadivljenosti i njih je ohrabrivao da čine isto. Nije ih učio baš *kako* da pišu poeziju, kazali su, nego *zašto*: iz zadovoljstva. Iz tvrdoglave radosti. Pričao im je da moraju provoditi najkreativnije živote kao vid borbe protiv nemilosrdne pećnice ovog sveta.

Ipak, više nego išta drugo, tražio je od svojih studenata da budu hrabri. Bez hrabrosti, predočavao im je, nikad neće biti u stanju da uvide svoj krajnji domet. Bez hrabrosti nikad neće spoznati svet onako podrobno kako on čezne da bude spoznat. Bez hrabrosti će njihovi životi ostati siromašni – mnogo siromašniji nego što su oni to priželjkivali za svoje živote.

Nikad nisam upoznala Džeka Gilberta, a njega sada više nema – preminuo je 2012. godine. Verovatno sam mogla da preduzmem poduhvat da ga pronađem i upoznam dok je još živ, ali nikad to nisam želela. (Iskustvo me je naučilo da budem obazriva pri ličnom upoznavanju sa svojim herojima; to može biti ogromno razočaranje.) Ipak, dopadao mi se način na koji je on živeo u mojoj mašti kao velika i moćna pojava, sazdana od svojih pesama i priča koje sam čula o njemu. Tako sam odlučila

da ga poznajem samo tim putem – u svojoj mašti. A tu on ostaje do današnjeg dana: još živ u meni, potpuno apsorbovan, gotovo kao da sam ga sanjala.

Ipak nikad neću zaboraviti šta je stvarni Džek Gilbert ispričao nekom drugom – stvarnoj osobi od krvi i mesa, sramežljivoj studentkinji Univerziteta Tenesija. Ta mlada žena mi je ispričala kako ju je jednog poslepodneva, posle predavanja iz poezije, Džek pozvao na stranu. Pohvalio je njen rad, zatim je pitao šta želi da postigne u životu. Oklevajući, priznala je da možda želi da postane pisac.

Osmehnuo se toj devojci s beskrajnim saosećanjem i pitao: „Imate li hrabrosti? Imate li hrabrosti da iznesete taj posao? Blaga skrivena u vama nadaju se da ćete reći *da*.“

Definisano kreativno življenje

Dakle, verujem da je to ključno pitanje od koga zavisi čitavo kreativno življenje: *Imate li hrabrosti da iznesete blaga koja krijete u sebi?*

Vidite, ja ne znam šta se u vama krije. Nema načina da saznam tako nešto. Možda i sami jedva to znate, mada podozrevam da ste uhvatili neke bleske. Ne poznajem vaše sposobnosti, težnje, žudnje, tajne talente. No svaka-ko je nešto čudesno skriveno u vama. Kažem to potpuno pouzdano jer slučajno verujem da smo svi mi pokretni magacini skrivenog blaga. Verujem da je to jedan od najstarijih i najvelikodušnijih trikova koje univerzum stavlja pred ljudska bića, kako na svoje zadovoljstvo, tako i na naše: univerzum zakopava neobične dragulje duboko u sve nas a onda se povuče i gleda možemo li da ih nađemo.

Lov na te dragulje – to je kreativno življenje. Hrabrost da se uopšte krene u taj lov – to je ono po čemu se razlikuju obično postojanje od onog čarobnijeg.

Čest, iznenađujuć ishod tog lova – to je ono što ja nazivam Velikom Čarolijom.

Pojačano postojanje

Kad ovde govorim o „kreativnom življenju“, molim vas da razumete kako nužno ne pričam o vođenju života koji je profesionalno ili isključivo posvećen umetnosti. Ne kažem kako morate postati pesnik koji živi na planinskom vrhu u Grčkoj ili kako morate nastupati u Karnegi holu, kako morate osvojiti Zlatnu palmu na Kanskom filmskom festivalu. (Doduše, želite li da se okušate u bilo kom od tih podviga, svakako *navalite*. Volim da gledam ljude kako posežu za zvezdama.) Ne, kad mislim na „kreativno življenje“, govorim o nečem mnogo širem. Govorim o provođenju života koji je podstaknut ljubopitljivošću snažnije nego strahom.

Jedan od najležernijih primera kreativnog življenja koje sam videla u poslednje vreme, na primer, potiče od moje prijateljice Suzan, koja se dala na umetničko

klizanje sa četrdeset godina. Da budem preciznija, već je zapravo znala da se kliza. Kao dete se takmičila u umetničkom klizanju i oduvek ga je volela, ali ga je napustila u pubertetu kad je postalo jasno kako nije dovoljno nadarena za šampiona. (Ah, divno doba odrastanja – kad su „talentovani“ zvanično odvojeni od krda, te je tako čitav teret kreativnih snova društva svaljen na tanana pleća nekoliko odabranih duša, dok su svi ostali osuđeni da vode običnji život bez inspiracije! Kakav sistem...)

Narednih četvrt veka moja prijateljica Suzan nije se klizala. Čemu trud ako ne možeš biti najbolja? Onda je napunila četrdeset godina. Bila je mlitava. Bila je nespokojna. Osećala se tupo i teško. Malo se preispitivala, kao što se obično radi pri okruglim rođendanima. Zapitala se kad se poslednji put osećala u svojoj koži istinski lako, veselo i – da – *kreativno*. Zaprepastilo ju je kad je shvatila da se tako nije osećala decenijama. U stvari, poslednji put kad je iskusila takva osećanja bilo je to u tinejdžersko doba, kad se još klizala. Užasnula se kad je otkrila da je sebi tako dugo uskraćivala tu potragu za životnom potvrdom i zanimalo ju je da li to još uvek voli.

Zato je pošla za svojom radoznalošću. Kupila je klizaljke, našla klizalište i unajmila trenera. Zanemarivala je glas u glavi koji joj je govorio da sebi povlađuje i da je besmisleno upustiti se u takvu ludost. Prigušila je osećanja izuzetnog stida zbog toga što je jedina sredovečna žena na ledu, uz sve one sićušne, nežne devetogodišnjakinje.

Ipak je to radila.

Tri jutra nedeljno Suzan se budila pre zore i, u onom teturavom času pre nego što joj počne zahtevni posao, ona se klizala. Klizala se, klizala i klizala. I da, volela je to isto kao i nekad. Volela je to čak i više nego ikad, možda zato što je sad, kao odrasla, konačno stekla predstavu o tome da treba ceniti vrednost vlastite radosti. Kad se kliza, osećala se živom i rasterećenom svojih godina. Prestala je da se oseća kao da nije ništa više od potrošača, ništa više od zbira dnevnih obaveza i dužnosti. Postizala je nešto od sebe, postizala je nešto *sa* sobom.

Bila je to revolucija. Doslovno revolucija, kad je opet živnula na ledu – revolucija nad revolucijom...

Molim vas da obratite pažnju na to da moja prijateljica nije napustila posao, nije prodala kuću, nije preseklala sve svoje veze i preselila se u Toronto da sedamdeset sati nedeljno radi sa zahtevnim trenerom klizanja na olimpijskom nivou. Osim toga, ova priča se ne završava tako što je osvojila neku medalju. Ne mora tako da se završi. Zapravo, ova priča uopšte nema kraj zato što se Suzan *i dalje* kliza nekoliko puta nedeljno – jednostavno zato što je klizanje najbolji način za nju da razvije određenu lepotu i transcendenciju u životu što, izgleda, ne može ni na koji drugi način da postigne. A želela bi da provede što je moguće više vremena u takvom stanju izvanrednosti dok je još na zemlji.

To je sve.

To ja nazivam kreativnim življenjem.

Iako se putevi i ishodi kreativnog življenja uveliko razlikuju od osobe do osobe, mogu vam garantovati jedno: kreativan život je pojačan život. To je veći život, srećniji život, razvijeniji život i vraški mnogo zanimljiviji život. Živeti na taj način – stalno i tvrdoglavo ističući dragulje koji su skriveni u vama – *jeste* lepa umetnost, sama po sebi.

Zato što se kreativno življenje nalazi tamo gde će Velika Čarolija uvek obitavati.

Zastrašujuće, zastrašujuće, zastrašujuće

Hajde sad da pričamo o hrabrosti.

Ako već imate hrabrosti da istaknete dragulje koji su skriveni u vama, sjajno. Verovatno već radite neke zaista zanimljive stvari u životu i nije vam potrebna ova knjiga. Samo gurajte dalje.

Međutim, ako nemate hrabrosti, hajde da se potrudimo da vam ulijemo nešto nje. Zato što je kreativno življenje put hrabrih. Svi to znamo. A svi znamo i to da, kad hrabrost zamre, kreativnost umire s njom. Svi znamo da je strah pusto groblje kuda naši snovi idu da se sasuše na suncu. To je opšte poznato; katkad samo ne znamo šta da radimo povodom toga.

Dozvolite da vam navedem neke od mnogih načina na koje možete da se plašite da vodite kreativniji život:

Bojite se da niste talentovani.

Bojite se da će vas odbaciti ili kritikovati ili ismejati ili pogrešno shvatiti ili – što je još najgore – ignorisati.

Bojite se da nema tržišta za vašu kreativnost i stoga nema svrhe da je sledite.

Bojite se da je neko pre vas to radio bolje.

Bojite se da su svi pre vas to radili bolje.

Bojite se da će vam neko ukrasti ideje, pa je zato bolje da ih zauvek krijete u mraku.

Bojite se da vas neće ozbiljno shvatiti.

Bojite se da vaš rad nije politički, emocionalno ili artistski dovoljno značajan da nekome promeni život.

Bojite se da su vaši snovi sramni.

Bojite se da jednog dana ne sagledate svoje kreativne napore kao ogromno gubljenje vremena, snage i novca.

Bojite se da niste odgovarajuće disciplinovani.

Bojite se da nemate odgovarajući radni prostor ili finansijsku slobodu ili slobodne sate kad ćete se usredsrediti na pronalazke ili istraživanje.

Bojite se da nemate odgovarajuću obuku ili stepen obrazovanja.

Bojite se da ste predebeli. (Ne vidim kakve to tačno ima veze s kreativnošću, ali iz iskustva znam da se većina nas plaši da je predebela, pa hajde i to da, kao dodatak, stavimo na spisak strahova.)

Bojite se da vas ne nazovu piskaralom, budalom, diletantom ili narcisom.

Bojite se da ne uznemirite porodicu onim što biste mogli otkriti.

Bojite se šta će vaši vršnjaci i kolege reći ako naglas izrazite ličnu istinu.

Bojite se da ne oslobodite demone iz najveće dubine i zaista ne želite da se sretnete sa svojim demonima iz najveće dubine.

Bojite se da je vaše najbolje delo iza vas.

Bojite se da uopšte i niste imali najbolje delo.

Bojite se da ste toliko dugo zapostavljali kreativnost da više i ne možete da je povratite.

Bojite se da ste prestari za početak.

Bojite se da, stoga što vam je jednom nešto dobro išlo u životu, očigledno ništa više ne može da ide dobro.

Bojite se da se, stoga što vam nikad ništa nije išlo dobro u životu, i ne treba truditi.

Bojite se da možete postati čudo za tri dana.

Bojite se da ne možete postati čudo za tri dana...

Slušajte, nemam ja ceo dan, zato neću nastaviti da nabrajam strahove. To je ionako beskrajan spisak i uz to depresivan. Samo ću sve ovako sažeti: ZASTRAŠUJUĆE, ZASTRAŠUJUĆE, ZASTRAŠUJUĆE.

Sve je tako vraški zastrašujuće.

Odbraniti svoju slabost

Molim vas da shvatite kako govorim ovako autoritativno o strahu stoga što poznajem svaki pedalj straha, od glave do pete. Bila sam uplašena celog života. Rođena sam prestrašena. Ne preterujem; možete pitati svakog u mojoj porodici i oni će vam potvrditi kako sam, zaista, bila izbezumljeno dete. Moja najranija sećanja jesu ona na strah, kao što su to i gotovo sve uspomene što slede za tim najranijim sećanjima.

Odrastajući, bojala sam se ne samo svih široko priznatih i legitimnih opasnosti po dete (mraka, neznanaca, dubljeg dela bazena), već sam se plašila i opširnog spiska potpuno dobroćudnih pojava (snega, sasvim finih bebisiterki, automobila, igrališta, stepenica, *Ulice Sezam*, telefona, igara na tabli, piljarnice, oštarih vlati trave, svake nove situacije, svega što se usudilo da se pomeri, itd, itd, itd.)

Bila sam osetljivo biće koje se lako traumatizuje, koje će dobiti napad plača pri svakom poremećaju u svom polju sile.

Moj otac je, u očajanju, umeo da me zove Žalosni Biser. Jednog leta, kad sam imala osam godina, išli smo na obalu u Delaveru gde me je okean uznemirio tako da sam tražila od roditelja da spreče *sve ljude da ulaze u vodu*. (Jednostavno bih se osećala mnogo ugodnije da je svako bezbedno ostao na svom peškiru i u tišini čitao; zar sam tražila mnogo?) Da je bilo po mome, ceo taj odmor – uistinu i celo detinjstvo – provela bih u kući, šćućurena na majčinom krilu, s prigušenim svetlom, po mogućstvu i s hladnim oblogom na čelu.

Ovo je strašno reći, ali evo: verovatno bih *obožavala* da sam imala neku od onih majki sa Minhauzenovim sindromom i željom da bude saučesnik, koja bi se zavela sa mnom u pretvaranju da sam večito bolesna, slaba i da umirem. S takvom majkom bih, samo li bi se ukazala prilika, u potpunosti sarađivala u stvaranju sasvim bespomoćnog deteta. Međutim, nemam takvu majku.

Ni približno sličnu.

Umesto toga, imam majku koja to nije trpela. Nije trpela ni minut moje drame, što je verovatno najsrećnija okolnost koja me je zadesila. Mama je odrasla na farmi u Minesoti, kao gordi porod žilavih imigranata iz Skandinavije, pa se nije potrudila da odgaji malu sramežljivicu. Nikako ako se ona pita. Majka je za preobražaj mog straha imala plan koji je gotovo bio smešan u svojoj

iskrenosti: na svakom koraku terala me je da radim ono čega sam se najviše plašila.

Bojiš se okeana? Ulazi u okean!

Bojiš se snega? Vreme je da se uzme lopata i čisti sneg!

Ne možeš da se javiš na telefon? U ovoj kući odsad si ti zvanično zadužena da se javljaš na telefon!

Njena strategija nije bila prefinjena, ali je bila dosledna.

Verujte mi, opirala sam joj se. Plakala sam i durila se i namerno omanjivala. Odbijala sam da napredujem. Zaostajala sam, šantajući i drhteći. Bila sam u stanju skoro sve da uradim kako bih dokazala da sam emocionalno i fizički sasvim oslabljena.

Na to bi moja mama rekla nešto u stilu: „Ne, nisi.“

Godinama sam se opirala majčinoj nepokolebljivoj veri u moju snagu i sposobnosti. Onda sam jednog dana, nekako u pubertetu, konačno shvatila da je ta borba koju vodim zaista čudna. Branim svoju slabost? Je li uistinu to cilj kom svojski težim? A izreka glasi: „Zalaži se za svoja ograničenja pa ćeš morati da ih zadržiš.“

Zašto bih želela da zadržim ograničenja?

Kako se ispostavilo nisam ih zadržala.

Ne želim ni da vi zadržite svoja.

Strah je dosadan

S godinama sam se često pitala šta me je, takoreći preko noći, konačno navelo da prestanem da igram ulogu Žalosnog Bisera.

Svakako je bilo mnogo činilaca koji su učestvovali u toj evoluciji (faktor čvrste majke, faktor odrastanja), ali mislim da je to uglavnom bilo ovo: konačno sam shvatila da je moj strah dosadan.

Obratite pažnju, moj strah je oduvek bio dosadan svima ostalima, ali čak je i meni konačno to postao tek u srednjem adolescentnom dobu. Mislim da mi je strah postao dosadan iz istog razloga iz kog je slava postala dosadna Džeku Gilbertu: *zato što je svakog dana sve bilo isto.*

Negde s petnaest godina nekako sam shvatila kako moj strah nema varijeteta, nema dubine, nema suštine,

nema tekstone. Primetila sam da mi se strah nikada ne menja, nikada me ne ushićuje, nikada ne nudi iznenadne obrte ili neočekivan kraj. Moj strah je bio snažan uz samo jednu notu – zapravo jednu reč – a ta reč je „PRESTANI!“ Moj strah nikad nije imao ništa zanimljivo ni suptilno da ponudi osim one jedne naglašene reči, ponavljane na sav glas u beskrajnom krugu: „PRESTANI! PRESTANI! PRESTANI! PRESTANI!“

A to znači da je moj strah uvek donosio predvidivo dosadne odluke, kao kada bi u knjizi u kojoj sami biramo kraj on uvek bio isti: *ništavilo*.

Shvatila sam i da je taj strah dosadan stoga što je identičan sa strahom svakog drugog. Ukapirala sam da je svačija pesma straha ista kao i onaj monotoni tekst: „PRESTANI! PRESTANI! PRESTANI! PRESTANI!“ Istina je da jačina tona može da se razlikuje od osobe do osobe, ali sama pesma se nikad ne menja jer svi mi, ljudska bića, posedujemo isto pakovanje straha još iz vremena kada smo bili upleteni u majčinoj utrobi. A čak ne i samo ljudska bića: pređete li dlanom preko petrijeve posude s punoglavcem, on će se skupiti pod vašom senkom. Taj punoglavac ne može da piše poeziju, ne može da peva, nikad neće upoznati ljubav, ljubomoru ili trijumf, a mozak mu je veličine tačke, ali još kako zna kako da se plaši nepoznatog.

E pa, tako i ja.

Tako svi mi. No u tome nema ničeg posebno neodoljivog. Shvatate šta hoću da kažem? Govorim vam

kako nema nikakve posebne *zasluge* u znanju kako da se plašite nepoznatog. Strah je duboko drevan instinkt, drugim rečima, evoluciono bitan... ali nije naročito pametan.

Čitavog svog mladog i sramežljivog života, bila sam usredsređena na strah kao da je to nešto najzanimljivije kod mene, a u stvari to je bilo najdosadnije. Zapravo, moj strah je verovatno bio jedina stoprocentno dosadna stvar kod mene. U sebi sam nosila originalnu kreativnost; u sebi sam imala originalnu ličnosti; snovi, perspektive i težnje u meni bili su originalni. A moj strah nije bio ni najmanje originalan. Moj strah nije bio neka kva vrsta retkog zanatskog predmeta; bio je prosto predmet masovne proizvodnje, dostupan na policama svake samoposluge.

I oko toga sam htela da izgradim svoj čitav identitet?

Oko najdosadnijeg instinkta koji imam?

Oko refleksa panike svog preglupog unutrašnjeg punoglavca?

Ne.

Strah koji vam je potreban i onaj koji to nije

Sad verovatno mislite kako ću vam reći da morate postati neustrašivi da biste živeli kreativnijim životom. Ipak vam to neću reći jer slučajno ne mislim da je to tačno. Kreativnost je put za hrabre, da, ali nije put za *neustrašive*, pa je važno da prepoznate tu razliku.

Hrabrost podrazumeva da radite nešto zastrašujuće.

Neustrašivost podrazumeva da čak i ne shvatate šta reč *zastrašujuće* znači.

Ako vam je cilj da u životu postanete neustrašivi, onda mislim da ste već na pogrešnom putu zato što su jedini istinski neustrašivi ljudi koje sam srela prave sociopate i nekoliko izuzetno bezobzirnih trogodišnjaka – a oni nisu dobri uzori ni za koga.

Istina je da vam je strah potreban iz očiglednih razloga osnovnog preživljavanja. Dobra strana evolucije jeste to što je u vas usađen refleks straha s obzirom na to da biste, kad njega uopšte ne bi bilo, proveli kratak, lud i glup život. Uletali biste u saobraćaj. Zalutali biste u šumi pa bi vas pojeo medved. Skočili biste u ogromne talase uz havajsku obalu uprkos tome što ste loš plivač. Udali biste se za tipa koji vam na prvom sastanku kaže: „Ne verujem da su ljudi nužno stvoreni da budu monogamni.“

Stoga, da, apsolutno vam je potreban strah kako biste se zaštitili od stvarnih opasnosti kakve su one koje sam gore nabrojala.

No ne treba vam strah u carstvu kreativnog izražavanja. Ozbiljno, ne treba vam.

To što strah nije potreban kreativnosti nikako ne znači da se on neće pojavljivati. Verujte mi, strah će se uvek pojavljivati – posebno kad se trudite da budete inventivni ili inovativni. Kreativnost će uvek pokretati vaš strah jer kreativnost traži od vas da uđete u carstva neizvesnog ishoda, a strah *mrzi* neizvesne ishode. Vaš strah – programiran evolucijom da bude hiperbudan i ludački zaštitnički – uvek će pretpostavljati da je svaki neizvesni ishod predodređen da se završi u krvavoj, užasnoj smrti. U suštini vaš strah je sličan pajkanu u tržišnom centru koji zamišlja da je mornarička foka: nije spavao danima, sav je uzavreo od red bula i podložan je

tome da puca u sopstvenu senku u apsurdnom nastojanju da očuva opštu „bezbednost“.

Sve je to sasvim prirodno i ljudski.

Toga se apsolutno ne treba stideti.

To je, ipak, nešto što vapi da se s njim pozabavite.

Izlet

Evo kako sam ja naučila da se nosim sa strahom: davno sam shvatila da ću, želim li kreativnost u životu – a želim je – morati da ostavim mesta i za strah.

Mnogo mesta.

Shvatila sam kako mi je potrebno da izgradim dovoljno prostran unutrašnji život u kom će strah i kreativnost moći mirno da koegzistiraju, budući da je izgledalo da će oni uvek biti zajedno. U stvari, meni se čini da su moji strah i kreativnost u suštini sijamski blizanci – kao što pokazuje činjenica da kreativnost ne može da napravi ni korak napred ako strah ne stupa uz nju. Strah i kreativnost dele matericu, rođeni su u isto vreme a i dalje dele neke vitalne organe. Stoga moramo biti vrlo pažljivi u tome kako se odnosimo prema svom strahu

– zato što sam primetila da, kad ljudi pokušaju da unište strah, često na kraju nenamerno ubiju kreativnost.

Zato se ne trudim da ubijem svoj strah. Ne krećem u rat protiv njega. Umesto toga, pravim mu mesta. Mnogo mesta. Svakog božjeg dana. Pravim mesta za strah upravo u ovom trenutku. Dozvoljavam strahu da živi, diše i udobno ispruži noge. Čini mi se da, što se manje borim sa strahom, on manje uzvraća. Ako ja mogu da se opustim, može i strah. Zapravo, srdačno pozivam strah da ide sa mnom kud god ja krenem. Čak sam pripremila i govor za dobrodošlicu strahu, koji održim neposredno pre nego što se upustim u neki nov projekat ili veliku pustolovinu.

To ide nekako ovako:

„Najdraži moj strahu, kreativnost i ja se spremamo na izlet. Verujem da ćeš nam se pridružiti jer to uvek činiš. Prihvatam tvoje uverenje da obavljaš značajan posao u mom životu i da taj posao shvataš ozbiljno. Očigledno ti je posao da izazoveš kompletnu paniku svaki put kad se spremam da uradim nešto zanimljivo – i, ako mogu da kažem, u svom poslu si *izvanredan*. Ali na ovom izletu ću i sama raditi svoj posao, a to znači da ću da delam naporno i održim koncentraciju. Kreativnost će isto tako raditi svoj posao, odnosno biće stalno podsticajna i nadahnjujuća. U ovom vozilu ima dovoljno mesta za sve nas, raskomoti se, ali imaj jedno na umu: *na ovom putu samo ćemo kreativnost i ja donositi odluke*. Shvatam da si ti deo porodice i poštujem to, pa te tako nikad